

Šiame numery:

Valio, 1984-aisiais sulaukėme! Galilėjus skrenda į Jupiterį. Aliaskos kelionė. Lygtis, kuri yra gyvenimas: Juodvalkės poezija. Adrienne Rich eilėraštis. „Pilnatis šviesoje“ — Bruno Markaičio naują plokštelę ir kasetę pasitinkant. Lietuviškųjų plakatų paroda apžvelgus. Vasario mėnesį Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Vakaras su poete Egle Juodvalke. Aloyzo Barono vardo novelės konkursas. Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Valio, 1984-aisiais sulaukėme!

Šių metų sausio mėnesį mane atklankė ir profesiniu, ir lietuvišku požiūriu žavi, džiugią žinią nešanti kregždė. Tai buvo laiškas iš Chicagos (žr. iliustraciją apačioje), atspausdintas LITUANUS Fondacijos kompiuteriu. Charakteringa ir svarbu, nes laiškas atspausdintas jau iš karto su dėtais lietuviško raidyno ženklais. Tai reikšminga naujiena visiems lietuviams — išeivijoje ir Lietuvoje. Tai įrodymas, kad lietuvišką raidyną jau galime įskaityti į kompiuterį, kompiuteriye manipuluoti, galime be jokių kompromisų lietuvių kalbos tekstą iš kompiuterio atspausdinti.

Su šiuo laišku lietuvių kultūriniam, visuomeniniam gyvenimui, švietimo pastangoms ir moksliniam darbui atsiveria nauja era. Juk kasdien vis pigesni, mažyčiai kompiuteriukai darosi ekonomiškai prieinami kiekvienam, kuris nori ir gali įsigyti kiek mandresnę televiziją ir rašomąją mašinėlę. Su kompiuteriais mūsų institucijos galės greitai, lengviau ir pigiau savąsias raštines automatizuoti. Technologine ar intelektualine prasme, tiesa, čia nebuvo jau didelis pasiekimas, tačiau praktiškai imant — lygintinas kad ir su Lietuvių Fondo įsteigimu prieš kelis dešimtmečius ar pan.

Turime čia dabar tai, ko lietuviai Lietuvoje dar neturi; o pažįstant tą „Didįjį brolių“, nereikia ir klausyti kodėl... Dar 1983 pasiekė mane laiškas iš anapūs, kur dėl lietuvių terminologijos ir rašmenų įvedimo į kompiuterį aiškinamasi: „Kaip mes, tokia maža respublikėlė, galime pajęgti padaryti beveik tarptautinius

pakeitimus?“ ... Juk net japonai šioje srityje savo tautinių interesų neieško... I tai, su rūpesčiu dėl lietuvių bendrųjų interesų, atsakau: japonams negresia genocidas, o „mažai respublikėlei“ — deja, gresia. Todėl ir svarbu, kad mažieji ir mažumos (abipus geležinės uždangos!) turėtų galimybę puoselėti savo tautinius interesus su šiandieninės technologijos priemonėmis. Reikia tikėtis, kad šis mūsų išeivijos įnašas ras kelius bei galimybę prigyti Lietuvoje.

Apie lietuvišką raidyną kompiuteriye JAV-se jau kalbame apie 10 metų. Kodėl taip ilgai?

* Reikėjo, kad ta technologija atpigtų, ekonomiškai būtų prieinama mūsų akiračiui, mūsų naudojimui.

* Reikėjo, kad susiburtų institucijos, kurios skatintų ir ieškotų sprendimų šioje srityje. Tos institucijos yra išvardintos laiške: Lituanus, Pedagoginis lituanistikos institutas, Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos leidėjai, LB Švietimo Taryba, Muzikologijos archyvas ir Tėvai Jėzuitai.

* Pagaliau reikėjo, kad šis reikalas rastų atgarsį suinteresuotų profesionalų būrelyje, kas ir įvyko 1983 per Pasaulio Lietuvių dienas Chicagoje. Pagarba jiems: Gintautui Burokui, Rimui Damijonaičiui, Mindaugui Pleškiui, Arvydui Tamuliui ir Jonui Žukauskui, išvardintiems laiške.

Turėdami lietuvišką raidyną kompiuteriye, galėdami tekstus į kompiuterį įskaityti, iš kompiuterio atspausdinti ir

Galilėjus skrenda į Jupiterį

ALEKSANDRAS RADŽIUS

Pasiekus mėnulį, nutūpus Marse, aplankius planetas nuo Merkurijaus iki Saturno, pūstelėjo Amerikos politikų galvose nelabai palankūs vėjai moksliniam erdvės tyrimams. „Taupymas ne vietoje“, kartą išsireiškė mūsų astrofizikas dr. R. Zalubas. Apleisti Cape Canaveral įrengimai ėmė rūdyti. Tik vienas erdvės lėktuvo (Space Shuttle) užsimojimas gaivalingai veržėsi aukštyn ir, pagaliau, nauja erdvinio susisiekiimo koncepcija bei sklandžiais orbitiniais skridimais užsitikrino politiniuose ir kariniuose sluoksniuose palankumo, o visuomenėje populiarumo. Erdvės lėktuvus atvėrė plačiai duris ateities projektams, kuriais užversti kūrybingų erdvės mokslininkų stalai ir jų stalinės. Vienas iš tų projektų yra įdomus ir komplikuotas erdvėlaivis, vadinamas Galilėjaus vardu, kurs pakils į Jupiterį 1986 metais to paties erdvės lėktuvo dėka. O kelionė į didžiąją planetą bus netrumpa. Truks ilgiau, kaip dvejus metus.

Galilėjus bus sudarytas iš dviejų dalių, orbiterio ir kapsulės. Kai jau liks erdvės kelionėje tik 150 dienų iki atvykimo pas Jupiterį, kapsulė atsiskirs ir leisies tiesiai į planetą. Orbitieris kiek atitoks nuo kapsulės, ir abu paskutinįs keliones dalį skris formacijoj, Jupiterio gravitacijos taukiami. Pagaliau skrendanti porėlė pasieks savo tikslą. Mūsų kalendorius rodytų 1988 m. rugpjūčio 25 dieną. Prasidės veikla Jupiterio pašonėje.

Orbitieris praskris pro 10, artimiausią iš keturių didžiųjų planetos mėnulių, 1000 kilometrų atstumu, o kapsulė lėks toliau, artėdama į viršutinįs Jupiterio debesų sluoksnį, juosiančius planetos pusiauja. Orbitieris, pralėkęs pro 10, maždaug už keturių su pusę valandų pasieks artimiausią nuo planetos tašką — 230,000 km (arba 140,000 mylių) atstumu. Kapsulė tada jau leisies į debesis.

Švelniai pasakyta: „leisies“. Iš tikrųjų kapsulė įlėks į atmosferą didesniu, negu 100,000 km per valandą greičiu. Parasiutui išsiskleis, greitis per kelias minutes smarkiai sumažės. Šiluminiam skydui teks absorbuoti nepaprastai

didelį kiekį karščio. Tai daug sunkesnės sąlygos įeiti į atmosferą, negu Apollo astronautų, grįžtant jiems iš mėnulio. Dėl to šiluminis skydas yra toks masyvus. Jis sudaro pusę kapsulės svorio. Visa kapsulės sėkmė priklausys nuo to, kaip jai pasiseks įsiskverbti į Jupiterio atmosferą. Tačiau kartą įsiskverbęs, kapsulė galės planetos atmosferą geriau ištirti, negu Pioneer ir Voyager erdvėlaiviai ar bet kokios kad ir galingiausios žemės teleskopų spektroskopinės pastangos.

Netrukus kapsulė nusimes viršutinį gaubtuvą, po to šiluminį skydą ir liks beveik rutulinės formos instrumentų dėžutė, pakibusi ant lėtai besileidžiančio didžiulio parašiuto. Instrumentai tuoj pradės vykdyti savo eksperimentus ir transliuoti duomenis orbitieriui, o šis persiųs juos žemėn nekantriai laukiantiems NASA mokslininkams.

Taip besidarbuodama kapsulė leisies vis gilyn ir gilyn į Jupiterio atmosferą, kol, pagaliau, kylanti temperatūra ir spaudimas ją sugniuždys, ir duomenų transliacija pasibaigs.

Prabėgus maždaug valandai po to, kai kapsulė nutils, orbiterio atbulinė raketa įsijungs ir degs 46 minutes. Trajektorija pasikeis. Prasidės tikras orbiterio šokis aplink planetą ir jos didžiuosius satelitus, vis keičiant orbitas ir jų periodus. Pirmoji orbita bus ilga kilpa, kurios periodas bus 200 dienų. Tai reiškia, kad pirmą kartą orbitieris aplėks aplink Jupiterį per 200 dienų. Praskrendant pro Ganimedo satelitą ir veikiant jo traukos jėgai, orbita vėl pasikeis. Orbitieris galės aplankyti kitą satelitą. Tokiu būdu, panaudodamas satelitų traukos jėgas, per 20 mėnesių, nuo 1988.VIII.25. (praskridimas pro Io) iki 1990.IV.14. (paskutinis praskridimas pro Ganimedą) orbitieris aplankys Europos ir Kalisto satelitus po 4 kartus, o Ganimedą net 6 kartus. Tokios kelionės raketinių variklių pagalba nebūtų įmanoma atlikti, nes reikėtų per daug kuro, kad būtų galima įvykdyti reikalingus manevrus, veikiant stipriam Jupiterio gravitacijos laukui.

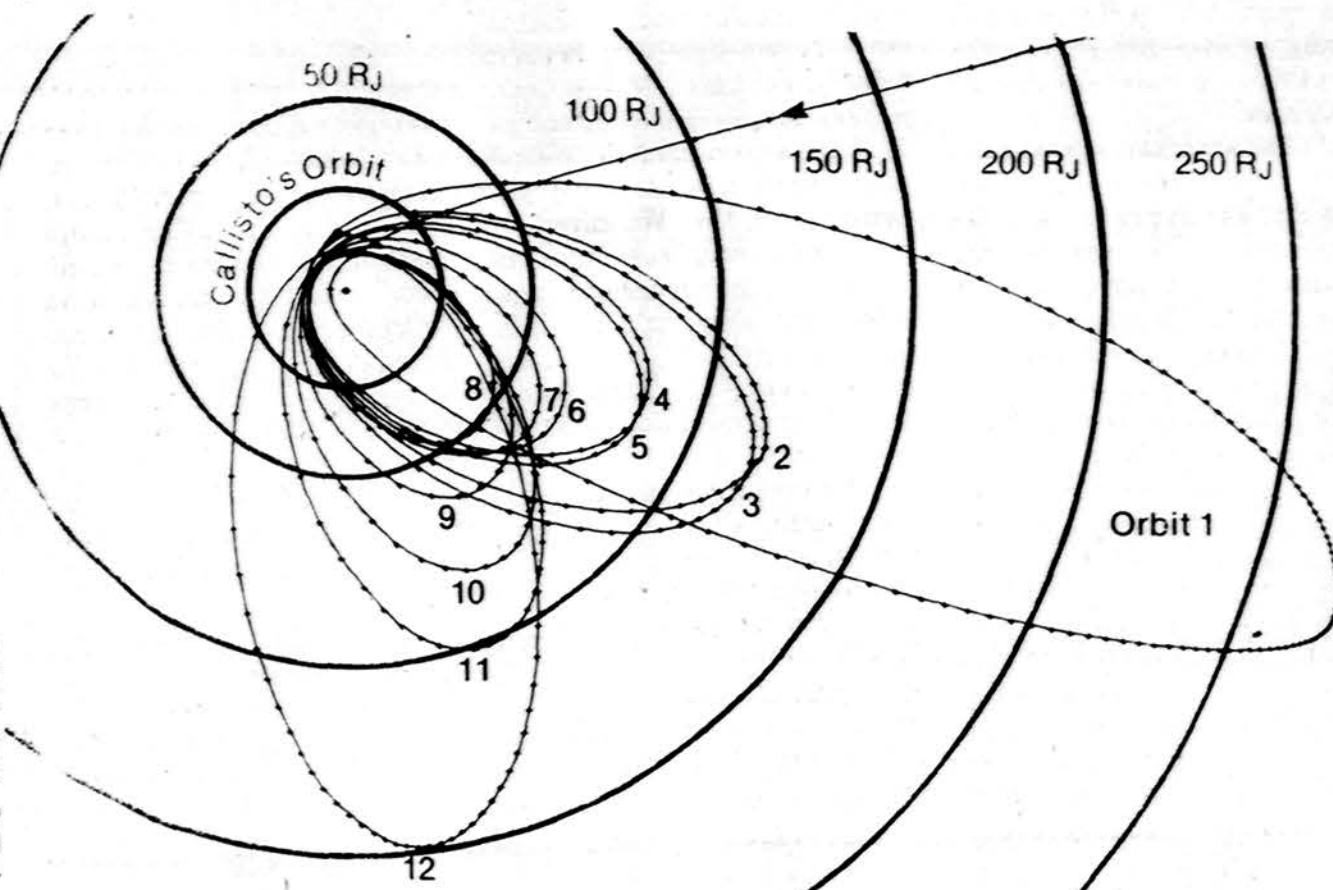
kompiuteriye manipuluoti, informacijos technologijos srityje lietuvių kalbą pastatome šalia anglų kalbos, kurios žemėje ir pats kompiuteris gimė, buvo pradėtas naudoti. Su raidynu kompiuterį „sulietuvinome“. Būtų nau-

dinga, kad dabar plačiai pasaulyje, visose kalbose paplitusiam „kompiuterio“ terminui rastume gražų lietuvišką pakaitalą, tuo atsikratydami bent vieno barbarizmo ar, švelniai tariant, tarptautinio žodžio.

Pagaliam mūsų tautinė savigarda gali plačiai šypotis, matydama lietuviškus rašmenis naujausios, plačiai paplitusios technologijos priemonėse.

Britų rašytojas George Orwell pranašavo pasibaisėtina padėtį Okeanijos žmonėms 1984 metais. Teigsiu, kad su šitokia dovana 1984-tieji lietuviai prasidejo visai šauniai ir skatinančiai!

Antanas Dundzila

Kompiuterio sudarytas Galilėjaus orbiterio takų aplink Jupiterį planas. Per 20 mėnesių erdvėlaivui teks atlikti 12 orbitų. Pirmoji orbita nuneš orbitierį nuo artimiausio taško (230,000 km nuo planetos) iki tolimiausio, toliau negu 250 Jupiterio

spindulių, t.y. apie 200 milijonų km. Jupiterio spindulys (R J) lygus 71,398 km. Skersiniai brūkneliai rodo kelio tarp, kurį orbitieris nukris per dvi dienas.

Galilėjaus misijos tikslai suvedami į tris kategorijas: tirti (1) Jupiterio atmosferos struktūrą ir sudėtį, (2) Galilėjaus satelitų sudėtį ir jų fizinį stovį ir (3) Jupiterio magnetosferos struktūrą, sudėtį ir dinamiką. Trumpai tariant, mokslininkams rūpi Jupiterio atmosfera, magnetosfera ir Galilėjaus satelitai.

Jupiterio atmosferon besileidžiančios kapsulės uždavinys bus matuoti temperatūrą, spaudimą ir molekulinę svorį bei jų kitimą pagal aukštį nuo planetos paviršiaus, tirti cheminę atmosferos sudėtį, bitose, turės progos aplankyti minę planetos ir saulės energiją, išaiškinti, kokie debesys ten yra ir koks kietų ir skystų nedalelių santykis debesyse, stebėti žaibus, jų optinį ir garisinį (griausmų) efektus, matuoti aukštos energijos elektronus prieš pat įeinant į atmosferą, t.y. vidutinę magnetosferą.

Orbiterio dėmesys bus sutelktas į planetos magnetosferą ir Galilėjaus satelitus.

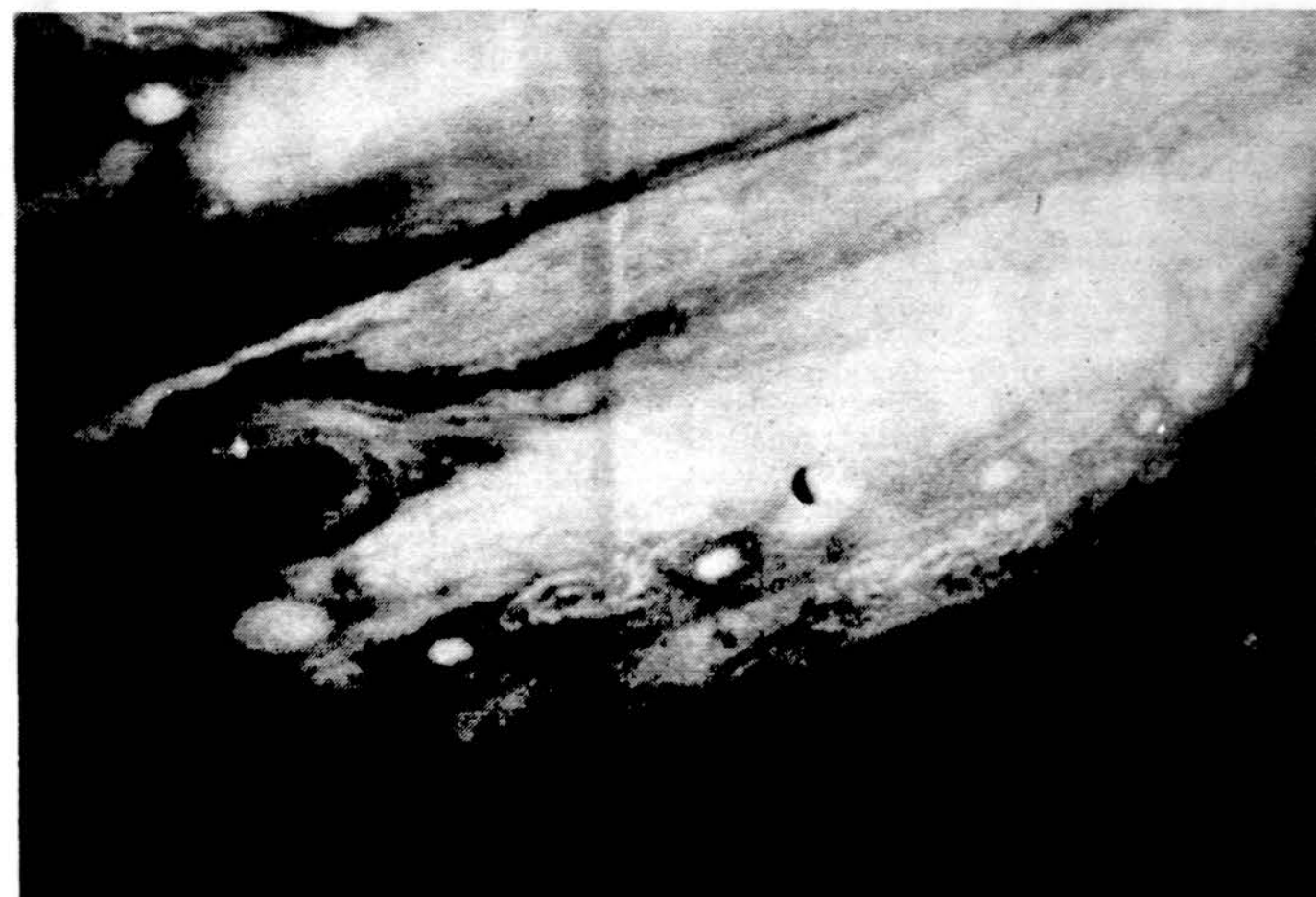
Magnetosfera yra erdvė, kurią kontroliuoja planetos magnetinis laukas. Pas Jupiterį ši erdvė yra nepaprastai didelė. Jeigu mūsų akis pajęgtų ją įžiūrėti, tai Jupiteris būtų pats idomiausias šviesulys padangėje. Pati planeta žibėtų, kaip ir dabar, tik ją suptų didžiulis šviesus skritulys, bent keletą kartų didesnis už mūsų mėnulio pilnatį. Tartin aureolė bizoniškose ikonose.

Jupiterio magnetosfera labai sudėtinga ir dinamiška. Orbitieris, besisukiodamas aplink planetą įvairialypėse orbitose, turės progos aplankyti tokias magnetosferos sritis, kuriose nei Pioneer, nei Voyager erdvėlaiviai iš viso negalėjo būti. Jisai matuos magnetinio lauko stiprumą ir jo kitimą, skačiuos aukštos energijos elektronus, protonus ir ionus Jupiterio magnetosferoje ir aplink ją, seks elektromagnetines bangas, matuos mikrometeoroidų dažnumą arti Jupiterio, jų takus, masę, grei-

tį ir elektrinį krūvį.

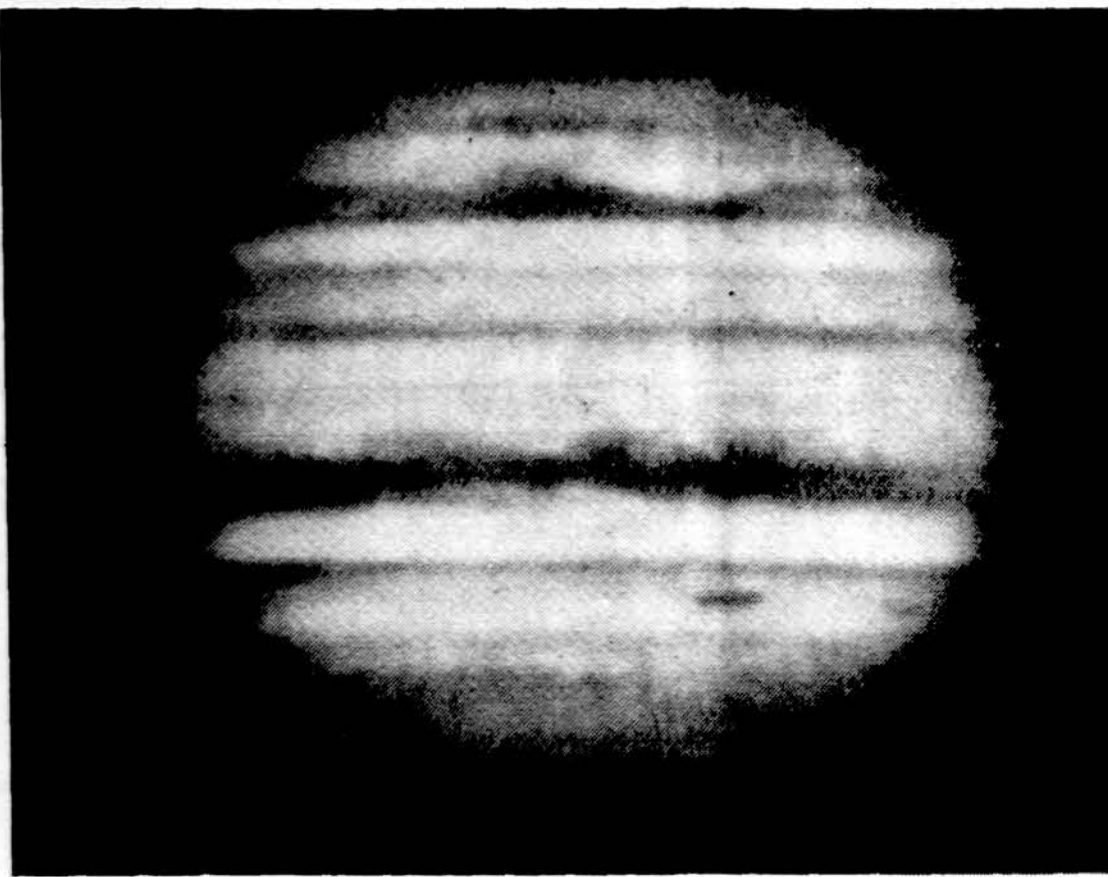
Prie satelitų orbitieris priartės nuo 20 iki 100 kartų arčiau, negu Voyager erdvėlaiviai. Speciali foto kamera galės nufotografuoti detales iki 20 metrų skersmens. Be to orbitieris stebės satelitų paviršius infraraudonais spinduliais, studijuos jų cheminę sudėtį, sudarinės satelitų žemėlapius iki 1 km tikslumo, tirs jų atmosferinę struktūrą, temperatūrą, matuos jų radiųsą ir nustatys Jupiterio ir jo satelitų masę. Ypatingai mokslininkus domina Io satelitas, dosniai nusėtas galiniais ugnikalniais. Tikimasi gauti smulkių jo ugnikalnių veikimo nuotraukų ir atskleisti nemažą šio įdomaus satelito paslaptį.

Orbitieris prisidės ir prie Jupiterio atmosferos tyrimų. Jis seks atmosferos cirkuliaciją visą 20 mėnesių, infraraudonais spinduliais tirs atmosferos sudėtį ir temperatūrą, nustatys atmosferinių dalelių (Nukelta į 2 psl.)

Didieji Jupiterio satelitai atrodo tik laibeliai dėmės. Dešiniau į perlą panaši Europa. Nuotrauką milžiniškos planetos fone. Kairėje tamsusis Io, padarė Voyager 1, būdamas 20 milijonų km atstumu skrendęs viršum Jupiterio Didžiosios raudonosios nuo planetos.

Kompiuterių vartojimas yra paplitęs į visas gyvenimo sritis. Taip pat ir lietuvių gyvenime prasidėjo rimtas kompiuterių vartojimas. Jau turime eilę lietuviškų organizacijų įsigijusių kompiuterius, bei atskirų individų vartojančių asmeniškus kompiuterius. Pritaikant kompiuterius lietuviškai veiklai, pirmas nesklaidumas yra trūkumas lietuviško raidyno. Tuo klausimu susirinko interesus turintys asmenys iš Lituanus, Lituanistikos Pedagoginio Instituto, Katalikų Bažnyčios Kronikos, Švietimo Tarybos, Muzikologijos Archyvo, ir Tėvų Jėzuitų per Lietuvių dienas Chicagoj 1983 m. Tuo laiku buvo aptarta kad yra verta įsteigti lietuvišką raidyną pritaikytą kompiuteriams. Tą reikalą išspręsti susiorganizavo ad-hoc grupė į kurią įstojė Gintautas Burokas, Rimas Damijonaitis, Mindaugas Plešys, Arvydas Tamulis, ir Jonas Žukauskas.

Jupiterio nuotrauka, daryta Voyager 1-mojo 1979 m. sausio mėn. 24 d., kada erdvėlaivis buvo 29 milijonų km atstui nuo planetos.

Kairėje: Jupiterio nuotrauka, daryta Mt. Palomaro 200 colių teleskopu.

Galilėjus skrenda į Jupiterį

(Atkelta iš 1 psl.)

Čių pasiskirstymą ir jų charakteristiką, palygins planetos šiluminės radiacijos lygį su gaunama soliarine radiacija ir atliks daugelį kitų tyrimų.

Galilėjaus projektas yra labai išradingas ir pats komplikuočiausias nuo Vikingo misijos laikų, kada 1976 m. Marse buvo nutūpdyti du erdvėlaiviai. Daug įmonių Amerikoje gamina erdvėlaivio instrumentus ir kitas dalis. Į darbą įsijungusi net Vakarų Vokietija. Ji stato pagrindinę orbiterio variklio sistemą, du mokslinius instrumentus ir svarbius elementus kitiems instrumentams. Juos Vakarų Vokietija daro veltui pagal bendradarbiavimo sutartį tarp abiejų šalių.

Galilėjaus projekto pradžia siekia 70-ųjų dešimtmečio vidurį. Tada erdvės mokslininkai ir planuotojai ėmėsi svarstyti

tolimesnius žygius išorinių planetų tyrinėjimuose. Jupiteris buvo pasirinktas misijos tikslu. Projektas NASA suplanuotas ir 1977 m. kongreso patvirtintas.

Iš pradžių projektas buvo vadinamas Jupiter Orbiter Probe, bet greitai buvo perkrikštytas Project Galileo vardu, pagerbti garsiam italų astronomui, atradusiam keturis didžiuosius Jupiterio satelitus. Jie ir dabar vadinami Galilėjaus satelitais.

Galilėjaus erdvėlaivis buvo planuojamas paleisti į Jupiterį 1982 m. sausio mėnesį erdvės lėktuvo (Space Shuttle) pagalba. Bet erdvės lėktuvus 1979-82 m. laikotarpiu pergyveno nemažą problemų, tad ir Galilėjaus misija užsivilkino.

O kas gi toliau? Argi po Galilėjaus misijos vėl viskas nurims, kai dabartinė vyriausybė, milžiniško deficito ir gynybos prioriteto vargina-

ma, kiekvieną centą taupo, ir erdvei beveik nieko nelieka? Dar nežinia, ar valdžios įstaiigos patvirtins ar ne, bet jau svarstoma galimybė nebrangios Galilėjaus pobūdžio misijos į Saturną. Reikėtų pastatyti dar vieną orbiterio-kapsulės sistemą, panaudojant esančias atsargines dalis. Erdvėlaivis pakiltų 1988 m., apskuktų ratą aplink saulę, pralėktų virš arti žemės, kad gautų stiprų gravitacinį stumtelėjimą kelionei į tolimąjį Saturną. Toks žemės traukos panaudojimas taupo raketai kurą, energiją ir pinigą.

Informacinė paraštė

Jupiteris — penktoji ir pati didžiausia saulės sistemos planeta. Diametras per pusiaują 142,796 kilometrų. Atstumas nuo saulės 778,3 milijonai km. Apskrieja aplink saulę, t.y. orbitos periodas 11,86 metų. Aplink savo ašį apsisuka per 9 val. 50 min. Masė beveik 318 kartų dides-

nė už žemės. Vidutinis tankumas truputį didesnis, negu vandens, t.y. 1,314 g/cm³.

Galilėjaus satelitai — keturi didžiausi Jupiterio mėnuliai, kuriuos italų astronomas Galileo Galilei atrado 1610 m. savo pasigamintu teleskopu. Tai buvo pirmas žvilgsnis į Jupiterį per teleskopą. Iš viso Jupiterio sistemoje dabar žinoma 16 satelitų.

Io — pirmasis Galilėjaus satelitas. Atstumas nuo Jupiterio 421,000 km. Diametras 3,630 km, t.y. truputį didesnis už mūsų mėnulį, kurio diametras 3476 km. Apskrieja aplink Jupiterį per 1 dieną 18 val. 27 min. 21,6 sek. Jame gausu veikiančių ugnikalnių.

Europa — antrasis Galilėjaus satelitas. Atstumas nuo Jupiterio 670,000 km. Diametras 3138 km. Apskrieja aplink planetą per 3 dienas 13 val. 13 min. 26 sek. Paviršius padengtas apie 100 km storio ledu.

Ganimedas — trečiasis Galilėjaus satelitas. Atstumas

Aloyzo Barono vardo novelės konkursas

Lietuvių Rašytojų draugija tęsia tradicinį Aloyzo Barono novelės konkursą ir skelbia 1984 metų premijai gauti taikykles:

1. Novelės temą autoriai pasirenka laisvai, tačiau pageidautina lietuviškas turinys ir personažai.

2. Novelės ilgis — ne daugiau 20 mašinėlės rašytų laiškų formos popieriaus puslapio. Terminas — 1984 m. gegužės 5 d. (pašto antspaudu data).

3. Rankraščiai, rašyti mašinėlės su tarpais, pasirašomi slaptyvardžiu; atskirai pridedamas užlipintas vokelis, pažymėtas tuo pačiu slaptyvardžiu, o viduje — autorius pavardė, adresas ir telefonas. Nepremijuotų kūrinių slaptieji vokai nebus atidaromi ir, autoriams prašant, bus grąžinami kartu su novelėmis.

4. Trijų asmenų komisija, kurią sudaro dr. Mirga Pakalniškytė-Girniuvienė, Antanas Gustaitis ir Stasys Santvaras, sprendžia balsų dauguma. Jei nerastų premijai tinkamo kūrinio, premija atidedama kitoms metams. Rankraščius siųsti šiuo adresu: St. Santvaras, 862 E. Third Street, So. Boston, MA 02127.

5. Premija — \$500, mecenatas — dr. Zigmas Brinkis, gyvenąs Los Angeles mieste.

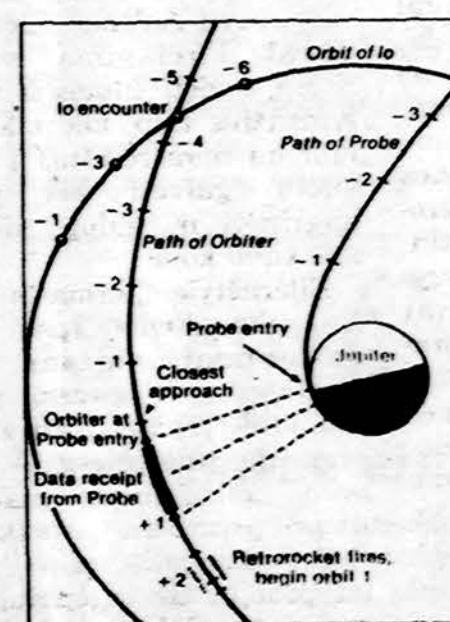
Rašytojų draugijos valdyba

nuo Jupiterio 1,070,000 km. Diametras 5,262 km — didesnis už Merkurijaus planetą, kurios diametras yra 4,878 km. Apskrieja aplink planetą per 7 dienas 3 val. 43 min. 33,35 sek. Paviršius irgi padengtas apie 75 km storio ledu.

Kalistas — ketvirtasis Galilėjaus satelitas. Atstumas nuo Jupiterio 1,880,000 km. Diametras 4,800 km, beveik lygus Merkurijui, Apskrieja aplink Jupiterį per 16 dienų 16 val. 32 min. 9,6 sek. Jo paviršius uolos ir ledas.

Rašytojų vardas	
1. J. J.	0 0 0
2. J. J.	0 0 0
3. J. J.	0 0 0
4. J. J.	0 0 0
5. J. J.	0 0 0
6. J. J.	0 0 0
7. J. J.	0 0 0
8. J. J.	0 0 0
9. J. J.	0 0 0
10. J. J.	0 0 0
11. J. J.	0 0 0
12. J. J.	0 0 0
13. J. J.	0 0 0
14. J. J.	0 0 0
15. J. J.	0 0 0
16. J. J.	0 0 0
17. J. J.	0 0 0
18. J. J.	0 0 0
19. J. J.	0 0 0
20. J. J.	0 0 0

Galileo Galilei stebėjimo užrašų ištrauka, kurioje matome Jupiterį ir aplink jį skraidančius didžiulius satelitus. Galilėjus negalėjo atselekti satelitų „nepastovumui“. Vieną vakarą jie vieną susigrupavo, kita, žiūrėk, visai kitaip.

Orbiterio ir kapsulės (Probe) prie Jupiterio artėjimo schema. Skersiniai brūkšneliai žymi vienos valandos tarpus.

NAUJI LEIDINIAI

• Ateities nr. 8 (1983 spalio). Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyriausiasis redaktorius — kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Redakcinis kolektyvas: Saulius Kuprys, Rima Sidrienė, Aldona Zailskaitė, dr. Roma Kuprienė, Jonas Kuprys, Vida Kuprytė ir dr. Linas Sidrys. Administracijos Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Prenumerata JAV ir Kanadoje — 12 dol., susipažinimui — 9 dol., kituose kraštuose — 9 dol., išskyrus Pietų Ameriką (7 dol.).

Ši Ateities numerį redagavo Rima Sidrienė. Viršelyje — įtaigūs Kristinos Pabedinskaitės plakato projektas, premijuotas Ateities konkurse, pagrįstas Lietuvoje kankinto kunigo nuotrauka. Spausdinami eilėraščiai iš Kazio Bradūno ciklo „Priešai prie LKB Kronikos“, ištraukos iš Vakarų pasiekusio Lietuvos katalikų jaunimo laikraščio *Lietuvos ateitis* šeštojo numerio, sesers Onos Mikailaitės straipsnis „Jaunimo veidas Kronikos puslapiuose“.

Toliau: Reginos Ingelevičienės darbų reprodukcijos (iš apžvalginės parodos 1983 m. gegužės mėn. 7 — 8 d. New Yorke), kun. Stasio Ylos prisiminimas (Pranas Gaida), „Pirmieji Marijampolės gimnazijos ateitininkai“ (Vincas Žemaitis), „Sventumas, ateitininkai ir šv. Kazimieras“ (Cezaris Surdokas), 1982 metų lietuviškų vestuvių nuotraukos. Knugų skyriuje Gytis Liulevičius aptaria Anatolijaus Kairo *Kelionę į Vilnių*. Rita Bu-reikaite nuotakingai aprašo rudens semesterą Oxforde. Jaunimo kūrybos puslapiuose rašo L. Vasilauskaitė, B. Abromaitytė, M. Palubinskaitė.

Saulė Jautokaitė

Aliaskos kelionė

Išgirdus žodį „Aliaska“, kyla įvairūs vaizdai, šaltis, ledai, auksas, meškos, eskimai, gyvenantys sniego nameliuose. Kažin kur šiaurėje guli neapgyvendinti žemės plotai, niekam nereikalingas žemės gabalas. Indėniskai juk Aliaska ir reiškia „didelė žemė“. Kai 1868 m. Amerika iš Rusijos nupirko Aliaską už 7,2 milijonus dolerių, politikieriai šį pirkinį pavadino pokštu (big joke). Šis niekam nereikalingas žemės gabalas, 1959 m. tapęs 49-tąja JAV valstybe, savo naujuosius šeimninkus apdovanojo tokiais žemės turtais: auksu, sidabru, švinu, variu, platina, cinku, akmenis anglimi, alyva; brangiųjų kailių gyvuliais: ruoniais, meškėnais, bebrais, lūšimis, ūdromis, kiaunėmis, sabelais, lapėmis, audinėmis; skaniosiomis žuvisimis: lašišomis, uotais, upėtakis, krabais. Tikriausiai jos pardavėjai krito sau nagus, o pirkėjai — trynė rankomis.

Turistinės reklamos sako, kad plaukdamas laivu į Aliaską, pamatysi gražiausius pasaulio gamtos vaizdus. Į tokius griežtus pasakymus, nelabai rimtai žiūriu. Grožis yra reliatyvus dalykas. Pareina nuo to, kokią gamtą mėgsti, kas labiau patinka — palmė ar šermukšnė, saulė ar debesys, miškai ar dykumos. Aliaskos gamta yra tūkstančiai apaugusių salų, mylių mylios fiordų, įlankų, kanalų, ežerų ir kalnų su sniego viršūnėmis. Kalnų šlaitai ir kloniai apaugę spygliuočiais miškais. Nuo pajūrio kalnų nusileidžia ledynai. Nuo kalnų viršūnių, kaip siūlai, krenta nesuskaičiuojami kriokliai. Debesys taip žemai slankioja kalnų šlaituose, kad, rodos, įėję į juos ir prapuls.

Artėjant prie kelionės tikslo, priplaukus Glacier Bay National Monument įlanką, į mūsų laivą atplaukia dvi jaunos girininkės. Jos per garsintuvus aiškina ledynų susiformavimą, jų amžių, ledų tirpimus, žemės lūžius. Ledynai, išsiplėtę tarp kalnų, daro savotiškai nuostabių įspūdį. Nuolatūs lūžtantys ledų gabalai, triukšmingai krenta į vandenį, sukeldami bangas. Ant plaukiojančių ledų nutūpia žuvedros, guli ruoniai. Stebinti šį mėlynai baltą ledyną, vis persekioja nerami mintis,

kad tik šis miegantis milžinas nepajudėtų, kol mes neišplauksime iš jo įlankos. O po mūsų, kad ir tvanas.

Pirmąjame aplankyame Ketchikan miestelyje, gidas mus supažindino su Aliaskos gyventojais. Dabar iš Aliaskos trijų šimtų tūkstančių gyventojų, aštuoniasdešimt nuosimčių yra baltųjų ir dvidešimt nuosimčių vietinių. Pirmieji gyventojai, mongolų giminės, atvyko iš Azijos ir apsigyveno šiauriniame pakraštyje ir Aleutų salose. Jie, keliaudami į pietus, sutiko indėnus-atabaskus, gyvenančius centrinėje Aliaskoje. Žinoma, jie vieni kitų nemėgo ir indėnai atvykėlius pavadino eskimais — „žalios mėsos valgytojais“. Jiems šis vardas prigijo ir dabar jie yra žinomi kaip eskimai, nors jie save vadina inuitais. Pietrytiniame pakraštyje, kur mes plaukėme, gyveno indėnų gentis — tlingitai. Čia galima pamatyti jų kultūrai taip būdingus totemų stulpus,

kurie yra surinkti ir išstatyti viename parke. Iki šiol nežinoma šių totemų stulpų tikroji paskirtis. Spėjama, kad jie buvo savotiškas šeimos herbas, stovintis šalia gyvenamojo namo. Juo aukštesnis stulpas, juo kilingesnė ir turtingesnė šeima. Šie totemų stulpai nepasizymi patrauklia ir estetiška išvaizda. Žmonių, gyvulių ir paukščių pavidalais atvaizduojama protėvių giminė. Žmonių veidai groteskiški: dideli dantys, plačios akys, žiauros išraiškos, iš burnų lenda stilizuoti gyvūnai. Spalvos ryškios: geltona, mėlyna, žalia, ruda, juoda, balta.

Antrame aplankyame miestelyje, Aliaskos sostinėje Juneau (apie dvidešimt tūkstančių gyventojų), turėjome progos išbandyti savo laimę auksu kasyklose. Tik atvykus, į autobusą įlipa tipiškas filmuose matytas auksakasys. Jo barzda ir suplota skrybėlė darė jį tokiu originalu, rodos, jis būtų atlikęs iš „gold-rush“ laikų. Pirmą, jis visiems duoda pakyloti gabalą sunkaus auksu. Tuoj visus paima noras išbandyti savo laimę. Užsimokėjus šešis dolerius, apžiūrėjus muziejų išlikusius auksakasių įrankius, perėjus per atvaizduotas kasyklas, prie upelio mus vėl pasitinka originalusis auksakasys. Dabar jis atneša

po dubenėlį juodos žemės ir liepia patiam išsiplauti savo laimikį upelyje arba vandens pripiltoose statinėse. Daug kantrybės reikia, kol pagaliau dubenėlio dugne sužiba brangusis metalas. Tas laimikis yra toks mažytis, kad reikia vanago akių jį įžiūrėti. Vienai moteriškei pasisekė, auksakasys juokiasi sakydamas, ko jūs tikėtės rasti už šešis dolerius.

Paskutinis aplankytas miestelis Sitka yra pats istoriškiausias. Šiose apylinkėse atplaukė baltieji pirmą kartą susitiko su vietiniais gyventojais indėnais-tingitais. To susitikimo iškada buvo skerdynės tarp jų. Kailių pirklys Aleksandras Baranof, apsigyvenęs Sitkoje, įsteigė komercinį centrą, pavadintą Rusiškąja Amerika. Kadangi šis miestelis buvo pirmoji Aliaskos sostinė, čia įvyko oficialus pirkimo sutarties perėmimas. Vietoj nuleistos rusiškos vėliavos buvo pakabinta amerikietiška. Iš rusiškios kultūros yra išlikusi ortodoksų bažnyčia ir rusiškų tautinių šokių ansamblis, atliekantis turistams programas.

Sitkos Sheldon Jackson muziejuje yra sutelkta daugiausiai šiaurės indėnų palikimai. Čia galima pamatyti, kaip indėnai mokėjo susitvarkyti su gyvenimo sunkiomis ir nepalankiomis sąlygomis.

Amerikiečiai Aliaską vadina paskutiniu „frontier“ — dar pilnai neapgyvendintu ir necivilizuotu kraštu. Nepasakyčiau, kad jis kaip nors būtų atsilikęs nuo kitų Amerikos valstybių. Aplankyti miesteliai Ketchikan, Juneau ir Sitka nieku nesiekia nuo kitų Amerikos miestelių. Jie pasižymi paprasta pionieriška architektūra, grožinė tvarkos stoka, automobilių pertekliu su vietos pasistatymui trūkumu. Miestelių pakrantės užgręstos laiveliais ir hidroplanais, kurie pakyla nuo vandens ir nusileidžia ant jo. O be to, ten, kur galima rasti pačią vėliausią amerikietiško gyvenimo (beveik ir viso pasaulio) įžymybę McDonald's, nebegalima vadinti necivilizuotu kraštu.

Labai smagu keliauti laivu (jeigu nesergi jūros liga). Laivas — judantis liukusinis viešbutis, kuriame, patogiai įtaisius, belieka gėrėti Aliaskos gražiųjų fiordų vaizdais. Laivui atplaukus į paskirtą uostą, lipame į krantą ir einame patirti miestietiško gyvenimo. Sugrįžus, kaip į namus, toliau patogiai keliaujame. Maistu nereikia rūpintis, nes jis jau mūsų

Ledynų įlanka, Aliaskoje, plaukia ekskursinis laivas.

Totemo stulpas.

laukia nepaprastai gražiai paruoštas. Plaukiant įlankomis, visi keleiviai tvirtai vaikšto. Stebėtina, kad toks didžiulis olandų laivas Rotterdam, penktas savo didumu, Vancouverio uoste atrodė, lyg nieks jo nepajėgs išjudinti. Iplaukus į Ramųjį vandenyną, laivas nebe toks ramus. Didesnės bangos jį gerai pasupa su visais 962 turistais ir 600 įgulos nariais. Dabar ir anksčiau blaiviai vaikčioję keleiviai pavirsta „girtais“.

Sugrįžusį galiu pasigirti, kad buvau viena iš pusės milijono turistų, kurie kas metai aplanko Aliaską. Mačiao begaliniai placiai ir grandioziniai gamtos: kalnai, ledynai, sniegas, miškai, debesys, lietus ir rūka. Girininkė mums padėjo, kad mes aplankėme Aliaskos gamtą ir nepažeidėme jos — nemindžiojome, neprisiukšlinome, nejudinomė, kaip milijonai turistų kojų pradeda išjudinti Akropolį. Ją palikome tokią pat gražią, švarią ir gryną, kaip ją radome. Mes ją palietėme tikėtai savo akimis. Matyti didingi Aliaskos gamtos vaizdai ilgai pasiliks atmintyje.

Lygtis, kuri yra gyvenimas: Juodvalkės poezija

MARIJA STANKUS-SAULAITĖ

Eglė Juodvalkė. *Pas ką žiedas žydi*. Eilėraščiai. Chicago: Ateities Literatūros fondas, 1983. 96 psl. Viršelio Uosio Juodvalkio. Ateities literatūros serija nr. 26. Kaina — 6 dol. Gaunama pas leidėjų (Ateitis, 17689 Goldwin Drive, Southfield, MI 48075), pas platintojus ir „Drauge“.

Poezija, parašyta įprastomis temomis, skaitytoją ramina. Štai vėl vaikystės vaizdai — kaimas, upelis, senamiesčio gatvės; štai jaunatviška viltis, ilgesys, svajonės. Tokioms temoms tinka tradicinė forma: sakiniai ir posmai sutampa, skrybia sintaksinė, eilutės rimuoja, ritmas paprastas. Eilėraštis išsprendžia, nes praeitis išsprendusi. Skaitytojas iš naujo išgyvena nenaujus jausmus. Jis dalyvauja eilėraštyje jausdamas.

Yra, tačiau, kitokių eilėraščių — surištų su dabartimi. Jeigu jie atspindi gyvenimą, esanti mįslė, jie gan komplikuoti tema bei forma. Atsakymų jie nesūdo, siūlo gal tik būdą klausimams kelti. Kadangi čia poetas remiasi ne pačia nustatyta forma, pvz., keturių eilučių posmas, kryžminis rimas, bet minties sąlyčiu su išgyvenama tikrove, eilėraščių forma sudėtinga, pritaikyta temai. Skrybių bos ženklai bei rimai neišsprendžia minties, nenuramina jausmų, bet kviečia skaitytoją surasti minties vienetą, įvaizdžius, eilučių junginį ir, taip grumiantis su eilėraščiu, grumtis su savimi ir savo gyvenimu. Skaitytojui reikia ne vien jausti, bet galvoti.

Eglės Juodvalkės poezijos knyga *Pas ką žiedas žydi* (Chicago: Ateitis, 1983), gliai, vaizdžiai ir sąžiningai nagrinėja asmens dabartinę tikrovę. Ta tikrovė nėra išorinė, paviršutiniška ar paveldėta; ji yra tai, kas asmuo randa ir į ką reaguoja, būdamas tiktai toks, koks jis yra. Eglės Juodvalkės poezija susitinka su gyvenimu, ir todėl joje nėra sentimentalumo, nostalgijos; poetė, nuklusi sluoksni po sluoksnio neesminio žmogiško ir poetiško identiteto, lieka atvira esmei. Ta prasme, Juodvalkės poezija yra visai neasmeniška: ja nekeičiama po Eglės jausmus ir prisiminimus; ja kalba asmuo, liečiamas, kaip kiekvienas, abejonių, džiaugsmo, nesuprantamos ribos tarp mirties ir gyvenimo, savo paties prieštaravimų, pasaulio.

Visai atvirai pažinęs į gyvenimą ir į save, nebelieka tos išorės, kuri ir slepia, ir saugo, ir todėl nebėra įprasto reaguojimo bei sprendimų, kas gera, kas gėdinga ar smerktina. Eilėraštis „apnuoginta“ (psl. 9), parodo kalbėtoją, per didelį skausmą ir sukrėtimą pamatiusią save, atitaurkta nuo visko — net nuo manomai neatskiriamo laiko:

apnuoginta
pamatai savo iškreiptas lūpas
ir tebevirpančius sparnus
ir amžinybę
byra plunksna
byra plunksnos
byra žemėn
savęs pažinimo akimirka
nėra nei pasibaisėjimo
nei gėdos
nei smerkimo
nei gailėsčio
taip atrodo nuogas paukštis

Nors beveik pusė Juodvalkės eilėraščių parašyti tradicine skrybia, kita pusė arba visai be skrybių ženklų, arba tik su kai kuriais. Eilėraštis „apnuoginta“ yra be skirtukų — taip, kaip eilėraščio kalbėtoja yra be viso, kas dengia, slepia ir saugo. Visiškai

nuėmus neesminius ženklus, eilėraštis lieka su žodžiais, kurių dalis reikšmingai kartojasi, su tam tikra eilučių sudėtimi, išryškinančiu, kaip ir kartojimaisi, sąvoką. Netrukdomas skrybių, eilėraštis skaitomas greitai, kad sutaptų su „savęs pažinimo“ akimirka. Jo prasmei surasti, patirti „...savo iškreiptas lūpas“ ir tebevirpančius sparnus“ skaitytojas turėtų atlikti eilėraščio nusakomą pratimą: sluoksni po sluoksnio savo išorės nuimti, kol lieka tik esmė. Tą baigiant atvirumo momentą pajuntama tikra laisvė: „nei gėdos / nei smerkimo / nei gailėsčio“.

Tokia poetė ir toks skaitytojas kartu kuria Juodvalkės eilėraščius. Kadangi juose nėra nurodyta, ką ir kaip jausti, kaip apsispresti; kadangi net nėra liepiama vienaip ar kitaip eilėraštį skaityti, pats skaitytojas turi atlikti dalį eilėraščio darbo: mintyse suskirstyti žodžius skirtukais, pagal kirtėjamą surasti ritmą, sudėti eilutes ir surišti įvaizdžius taip, kad eilėraštis jam ką nors reiktų, jį motyvuotų galvoti bei jausti, nagrinėti ir, galop, atsistoti ant savo kojų.

Eilėraštyje „pirmasis gegužės sekmadienis“ (psl. 11-12) vestuviniai vaizdai žada džiaugsmą ir gausią šeimą (skiautelės, ryžiai, rožių žiedlapiai); jų priešprieša — šokių namų „pilko miesto“ marionėčių pamoka vaikams (skiautelių žadėjimas?), šventės praėjus ar regėjimui dingus. Į tas dvi scenas žiūri ir jose dalyvauja pasakotoja:

iš mano atgniaužtų delnų
be garso byra
nublukusių jausmų konfeti
kaip vaikas mokausi ir aš
lygties kuri yra gyvenimas
kuri yra gyvenimas

Nepaneigus nei vieno reiškinio, pasakotoja priima gyvenimą su visomis neizomijomis, be kurių jis, kaip „lygtis“, neišsprendžiamas. Bet „lygtis“ yra taip pat derėjimasis bei varžybos, kur įmanoma ar galima „praeities skutus / paversti vėl šventę“. Juodvalkės ypatingas įvaizdžiai surišti, kaip ir jos temos, su asmeniu, su žmogumi. Aplinkuma — miestas, namai, gamta, Graikija — yra žmogui fonas ir žmogaus išraiška. Žmogus suranda save ne vien nuo visko atsiskirdamas, kaip „nuogas paukštis“. Jis gali rasti save tam tikroje aplinkoje, su kitu žmogumi, kaip sakoma eilėraštyje „Aš išsiilgtu“ (psl. 6):

Aš išsiilgtu violetiniu
perkūnu griaučiusios
simfonijos,
prisirpusiom mėlynėm
nudažytos popietės,
ir sielvartinga Jono rauda
praktavusios nakties,
audroj pragyduosio raudono,
megzto gaidžio,
manęs visur ieškojusio
lietaus,
sausos palaipytės, draugo
saugaus glėbio
ir to žinojimo,
to supratimo,
kad ši akimirka
— dabar —
laikas ne būtas ir ne būsimas
— dabar —
tai viskas, ko gyvenime
norėjau.
Ilgiausio vėl delnos laikyt
savo.

Delnuose save laikyti yra būti pilnai sąmoningai surištu su tuo, kas brangu ir vertinga, svajonėms įvykus. Šios svajonės gali išsipildyti, nes jos yra surištos ne su fantazijomis, nostalgija ar rojumi, bet su garsais, grožiu, skausmu,

Poetė Eglė Juodvalkė.

Nuotrauka Jono Kuprio

jaukumu, draugyste. Žinoma, intensyvūs dabarties momentai praeina, neužmirštami ir vis siekiami.

Kalbėtojos rankos ima ir paleidžia; delnai laukia ar laiko; pirštai atgniaužti ar sugniaužti. Rankos įvaizdis eilėraščiui centrinis, pvz.:

Ieškau užuovėjų:
ieškau šurkštus,
Rūpintojėlio delno
(psl. 38)

Delnas neturi būti minkštas, švelnus, žadąs saldžius pergyvenimus. Jis yra toks, koks jis yra, ir jis apgaubtu, pasaugotu (ieškoma užuovėjos, ne namų) nemeluotai. Eilėraštyje „Vėduoklė“ (psl. 64-66) vėduoklės atskleidžiamas vaizdas tiek arti gyvenimo, kad „delne susilieja saldūs / ir sūrus lašai“. Tai, kas matyta, girdėta, paties ar per kitus patiria, renkama delne; visa palaikoma: laimė ir skausmas vienodi, lygiai priimami. Visa delnu parodoma, atiduodama. Eilėraštyje „jis užmiršta“ (psl. 52) vargšas žmogus, armonika grodamas, „delnuos sugniaužia stingstančius garsus“, lyg apčiuopdamas patį gyvenimą, gaivina jį savimi, savo muzika, širdies plakimu, kuriuo pats vėl gyvuoja.

Rankos reikią gyvybę, kokia ji tuo metu bebūtų. Juodvalkės eilėraščiuose kūno įvaizdžiai nurodo ir būvimą kartu, dalinimąsi, bendravimą, ir izoliaciją, atsiskyrimą, vienišumą. Kas turėtų būti ar buvo gyva, šilta, jauku, pasidaro grubi ir šalta, kai nebėra to, kas du žmones jungtų, kaip atsitinka eilėraštyje „tavo kūno aksomas“:

tavo kūno aksomas ir šilkas
neglosto mano paširpusios
odos
nešildo virpančių snarinių
nebežavi delnais uždengtų
akių
tavo plauštams nuslysta
stingstančiais mano pečiųais
ir akmenėjančiu liemeniu
alkanu paukščiu
jos lesa paskutinius trupinius
iš skylančios mano krūtinės
pro ništiančius tavo pirštus
smėliu byra mano kūnas
vandeniu teka
tavo blakstienom
karčia lūpų kreivė
bejėgių rankų riešais
ant sudužusios saulės šukių

Kad kažkas dingę, prarasta, sunaikinta ar atimta, aišku iš pirmųjų eilučių neigiamų veiksmazodžių. Tai, kas dingę, buvo kaip saulė, o dabar asmuo sukrikęs, ir jo dalys krenta ant to, kas buvo, ant skeveldrų.

Be abejo, šis ir kiti eilėraščiai, kurių tema yra žmonių buvimas kartu ar jų išsiskyrimas, ir yra apie tuos žmones kartu ir atskirai. Bet tuo pačiu, šie eilėraščiai, kurių įvaizdžiai yra fiziški, artimiausiai susiję su pačiu individu. Kūnas yra žmogaus sąlytis su kitu žmogumi ir su aplinka: ranka, delnu, pirštais jis liečia ir jaučia, perima. Vienišumas yra negalėjimas kito asmens ir paties aplinkos jausni, pajusti, jiems atlipti, su jais bendrauti. Kūno įvaizdžiai tada fragmentiški, neintegruoti, nes individas skilęs.

Eilėraštis „tavo medis ir mano geležis“ (psl. 38) pradedama artimo ryšio įvaizdžiais, bet tuoj pereina į izoliaciją, reiškiama kūno dalimis, rišamomis su mirtimi; baigiamas daiktisko slenkščio įvaizdžiu, atitolintu nuo paties kūno, ir dviem paprastais žodžiais, susumuojančiais eilėraščio temą:

tavo medis ir mano geležis
mano krūtis ir tavo lūpos
saulėje balsta
sutrupintų kaulų saują
lediniais pirštais laužiu
duoną
paskutinėms apeigoms

O tavo kraujas teka
gimtojo miesto asfaltu
ir juodmedžių žemės
delno didumo nakties
pakraščiais
i Stiklo upės sietuvą
stovėdama ant trisdešimto
savo amžiaus slenkščio
aš vienišėju

Likusioji laiko tikrovė yra labiau ir labiau viena, kai kitas pereina į pomirtį, yra nepasiekiamas.

Surasti įvairias šių turtingų ir turiningų eilėraščių plotmes yra be galo įdomu ir naudinga. Tai padaręs, skaitytojas gali pasidžiaugti geru menu, išsiskiriančiu koncentravimu, galvojimu, vaizduote ir jausmu. Bet taip pat svarbu skaitytojui, tai darant, įgusti suorganizuoti ir dešifruoti

savo paties gyvenimo ženklus bei įvaizdžius, taip pasidarant savo paties gyvenimo poetu.

Juodvalkės eilėraščiuose yra sąmojaus, ironijos, paradokso. Kai kur „rimtų“ eilėraščių įvaizdžiai juokingai panaudojami, pvz., II dalyje eilėraščio „Labirintas“ (psl. 17):

vakar
staiga apkabinai mane
priglaudei odiniu paltu
apsiaustus pečius

ir ištarei:
seniai norėjau prisiliesti

aš sudrebėjau
— prisiliesti prie ko —
apsiausto
ar manęs?

Atrodytų, kad paskutiniai knygos eilėraščiai „Marele pasaulis“ labiausiai ironiški ir lengviausiai suprantami. Skaitytojams įprasta skrybia, atpažįstamas eilėraščių kontekstas, suprantama fabula. Tačiau ir šie eilėraščiai ne vienos dimensijos. Jie parodo, tiesa, paprastą moterį, turinčią kasdienybę kitaip suprantą, santvarkai pasikeitus, pvz., psl. 78:

Kartoja ir kartoja Marelei,
kaip čia gera, smagu ir
malonu,
tik gyvenk ir norėk!
O Marele! klusni —
ir gyvena,
ir nori,
ir nori...

Iš tos santvarkos Marele šaiposi, vis dėlto suprastama daugiau, negu parodo. Poetė ironizuoja, skaitytojas ironiją supranta, o Marele lyg supranta, lyg nesupranta, nes tai santvarkai nerodytinis tikros reakcijos:

Dūlina Marele namop iš
turgaus,
spūdina betonuotu vieškeliu,
nešasi braškių, pieno...

Praplyšta maišelį,
pabyra braškės,
pasipila pienas —
nei verkt, nei pykt...

Tik topteli Marelei mintis:
ką gi,
išėjus iš apyvaratos medui,
pažadėtoji žemė teka pienu
ir braškėm...

Nieko nėra amžino...
Ir kiutina sau namolei.
(psl. 83)

Iš naivios, susimaišiusios arba tokia apsimetanti moters Marele pasidaro išmintinga, drąsi ir užjaučianti tokioje padėtyje, kurioje lengva negalvoti, bijoti, užsikirsti. Ji tapusi heroje, išlydinti savo tautos stipriuosius ir jų laukianti, jiems padedanti. Ji, „šių laikų Ariadnė“ rūpinasi grįžimu Tesėjų, išlaisvinsiančių kitus (psl. 93). Tik ji „drįsta laiškus siųsti į lagerį, ir guodžia dėdę, nesuvokiantį dukters likimo, ir tik Marele laukia jos, Nijolės, grįžtant“ (psl. 89).

Eilėraščiai apie paprastą Marele totalistinėje santvarkoje yra ir apie bet kokioje santvarkoje gyvenantį asmenį, turintį norintį ar pajėgiantį pergalvoti politiką, užsian-gažuoti tai politikai nepriimtoms vertybėms, rizikuoti viską, nes kitko per maža, vertybėms išlaikyti:

Kaip užsiropstė Marele
taip aukštai,
kaip užsikabarojo,
ji ir pati negalėtų pasakyti.

Nebemato ji cirko žiuruvų
akių,
nebegirdi plojimo ir juoko,
tik sukaupus jėgas
atsargiai
ant virvės
stato pavargusias kojas
mirties ar gyvybės šokiui.
(psl. 94)

Knygos abiejų dalių temos vieningos: pats asmuo, asmuo ir aplinka, aplinkos poveikis.

Adrienne Rich

ANYTA

Pasakyk man ką nors

sakai
Ne: kuo dabar užsiiminėji, ar turi ypatingą draugą,
kaip sekasi darbas
ar įgrįsta sugrįžimas į tuščius namus
ką veiki sekmadieniais

Pasakyk man ką nors...

Kokią paslaptį,
abiem žinomą ir niekad neišsakytą?
Koki sakinį, kuris galėtų nušviesti
tavo gyvenimą, manąjį?
Pasakyk man, ką dukterys sako savo motinoms
visur pasaulyje, o aš, o tik aš
dar klausti turiu...

Pasakyk man ką nors.

Pastaruoju metu girdžiu: Pasakyk man ką nors tikro
martele, prieš mūsų išsiskyrimą,
pasakyk man ką nors tikro prieš mano mirtį

Ir buvo laikas, kai mėginau.

Tu išteėjai už mano sūnaus, ir todėl
kokia bebūtum keista, tu mano dukte
Pasakyk man...

Stengiuos tau pasakyti, anyta,
kad man rados jog lūtu į dvi dalis
ir pusė manęs ne nenori mylėti
šią stalą galin blizginti ligi atlaso spindesio,
nes man nesvarbu

Stengiuos tau pasakyti, pavydžiu
žmonėms psichiatrinėse ligoninėse laisvės
ir negaliu misti cukraus pilulėm
ir raminančiais vaistais, kaip tu

Perpjauta citrina nutrina žuvies kvapą
Pasijusi geriau, vaikams pradėjus mokytis lankyti
Mėginčiau tau pasakyti, anyta,
bet mano pyktis įsižiebė nuo tavojo ir orkaitėje
valgis suliepsnoja

Martele, prieš mūsų išsiskyrimą
pasakyk man ką nors tikro
Išblizginau stalą, anyta,
ir nugarandžiau peilius citrinos puse
kaip tu mane mokei daryti
norėčiau galėti tau pasakyti —

Pasakyk!

Jie mano, kad aš silpna ir slepia
reikalus nuo manęs. Su tuo sutikau prieš daugelį metų.
Martele, kokia bebūtum keista
pasakyk man ką nors tikro

pasakyk man ką nors

Tavo sūnus negyvas
dešimtį metų, aš lesbietė,
mano vaikai yra savimi pačiais.
Anyta, prieš išsiskirdamos,
gal pamėginimėsi? Kokia bebūtum keista,
kokia keista tu bebūtum? Ką klausia motinos
savųjų dukterų visur pasaulyje?
Ar yra klausimas?

Paklausk manęs ką nors.

Vertė Eglė Juodvalkė

Adrienne Rich (g. 1929) iškilo kaip viena svarbiųjų 1960-ųjų dešimtmečio jaunų Amerikos poetų, pasirodžius jos pirmajam eilėraščių rinkiniui *A Change of World* (Yale University Press, 1961). Nuo tada yra išleidusi daugiau kaip dešimt poezijos rinkinių, kurių dauguma pažymėti akademinių ir kultūrinių įstaigų JAV-se premijom. Jos kūrybai būdinga vidinio perversmo siekimas: iš naujo gimimas į naują viziją, nauja jausma, naujus pojūčius permainingo pasaulio ir besikeičiančios savo paties asmenybės.

Marele paprastesnė už pirmosios dalies eilėraščių veikėją, bet ir ji įdomi, susigaudanti, sąmoninga. Beviltskoje padėtyje Marele išlaiko tai, kas jai brangu ir tikra. Ir ji laukia palengvėjimo, nors to laukti atrodo kvaila: „Pamišusi Marele juoko-išganymo-mirties/iš pasakų pasaulio laukia“ (psl. 92). Kitų eilėraščių pasakotoja irgi „sumišusi“, nes savyje nešioja vienišumą ir draugiškumą, pamišimą ir logiškumą, pasyvumą ir aktyvumą. Pirmosios dalies eilėraščio „Nykios akimirkos“ (psl. 53-58) IV dalis baigiasi šitaip:

duktė nesišypso
atkakliai atlenkdama senės
pirštus
o aš juokiuos ir juokiuos
ir juokiuos
saugi pamišime
šitam žaidime
nors mano saujos tuščios
aš viena žinau pas ką
žiedas žydi
jei jos mokėtų manęs
paklausti
atsargiai
mokėčiau joms pasakyti

Kokios paslaptys, kokie atsakymai? Kur gyvybė, kur mirtis? Kas žinoma, ko nežinoma? Įvairūs klausimai išsprendę, radus žiedą, baigus žaidimą, reikalaujantį iš visų

Eglės Juodvalkės knyga *Pas ką žiedas žydi* rodo naują, savitą žvilgnį į žmogų ir jo gyvenimo esmę. Tiek forma, tiek tema bei mintimis, tiek kalba, knyga svarbi lietuvių poezijos raidai.

„Pilnatis“ šviesoje

Bruno Markaičio naują plokštelę ir kasetę pasitinkant

R. K. VIDŽIŪNIENĖ

Pasitinkame jėzuito kompozitoriaus Bruno Markaičio „Pilnatį“. Jeigu žmogui duota dovana išreikšti žodžiu, spalvomis ar muzika, tai jis save apsaiko ir sau pats save išsiaiškina savo kūryboje. Ir kiekvienos kūrybos sėkla yra ne tik pačiame asmenyje, bet ir giliai praityje, sapnuose, kuriuos jo senoliai sapnavo, dainose, kurias jo protėviai savo varguose ir savo džiaugsmuose kūrė. Išreikšdamas save, kūrėjas turėjo sugrįžti į savo pradžią, į savo žemės kupstą, iš kurio dygo jo pasaulio daigai. Tik pajutęs savo žemės ritmą, kūrėjas bus autentiškas tiek savo žodyje, tiek muzikoje.

Šioje muzikinėje dovanoje, kurią mums kompozitorius Markaitis dabar pateikia, mes girdėsime tą savos žemės ritmą. Ir ne vien dėl to, kad muzika parašyta Bernardo Brazdžionio poetiniams žodžiams. Jei sugebėsime klausyti toje muzikoje girdėsime mūsų senas sutartines, mūsų vargingos istorinės praeities skundus ir kartais lengvai ir žaismingai nuskambančią jauną liaudies dainos gaidą.

Pirmoji daina: *Iškeltai, saukdamas, rankas ir dangų juoda: — Kur tu, tėvyne, kur tu, Lietuva?*

— skausmingai veržiasi iš solistės krūtinės. Jai gi atsako amžiu darbuose sukurtos sutartinės: — *As čia — gyva.*

Kadaise poetas Rannitas Lietuvą pavadino Siaurės Ispanija. Iš tiesų — mes skiriamės nuo skandinavų šalto žvilgsnio ir pasauli, nuo rusiškos neurozės, nuo lenkų saldumo. Ir šios dainos besikartojantis refrenas, keisdamas ritmus, bet nekeisdamas savo užtikrinto pastovumo, teikia tarsi atarmą tėvynės praradimo sielvarte į dangų kylančiam šauksmui.

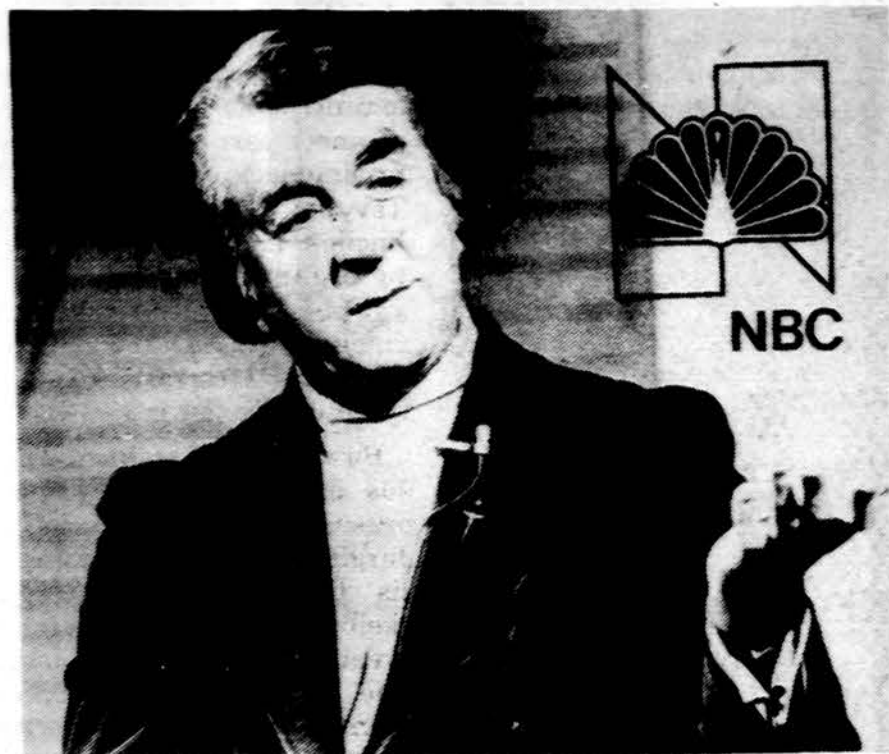
Antroji siuitos dalis vadinasi „Mozaika“. Kaip įdomu, kai pagal eilėraščių parašytoje dainoje nėra žodžių, — o muzika vis vien rankioja mozaikos spalvingus gabaliukus — tai dainuodama, tai užsisvajodama, tai žaismingai pabėrdoma gyvenimo dienų nuotrupas. Gi per viso gyvenimo vaivorykštę savo amžinumu šviečia žmogaus ištartoji priešaika, šviečia ir gieda, kaip sako poezija, „žvakių gintaro liepsna“, gimdydama dar vieną gyvenimo ir meilės dieną. Muzikoje pasigirsta tai liaudies šokio užuomina, tai vel rimtis ir susimastymas, tai kova, tai siekimas dausų. Tokia mozaika juk ir yra gyvenimas.

Trečioji siuitos dalis — „Nemuno tėvynė“. Čia — autorius Eldorado. Čia jis randa negrąžinamų dienų pasaulį, pilną šviesos, pasakos pilių, čia jis patiria Viešpaties dosnią ir rūpestingą ranką. Ir toje šventėje, pakiloje ir iškilmingoje, jis suranda kūrybos žodį, kaip atspindį savo paties Kūrėjo. Šviesu ir gera Nemuno tėvynėje — ten spindi šimtas saulų. Apie Nemuno šalį pasakoja beveik operiniu rečitatu tenoras ir bosas. Pakili, šventiška melodija. Prisideda ansamblis vis ta pačia palaiminta gaida. Argi būtų galima kitaip dainuoti apie mūsų Nemuno pakrantes? Šia pakilia, šviesia gaida ir baigiasi pirmoji plokštelės pusė.

Antroji pusė prasideda jautriu eilėraščiu „Tu man buvai — Tu man esi“, šiuo atveju vėl yra kreipiamasi į paliktą tėvų šalį. *Tu man buvai, kaip žemė žolei, — sako dainos žodžiai. Tu man buvai, kaip rasa gėlei, ir kaip Dievo žodis baltam alvų slame-sy...*

Nors žodžiai vis dar pakiliai romantiški, bet muzika jau darosi vis daugiau „markaitiška“ — atsiranda disonansai, viršų pradeda imti jam taip charakteringas sielvartas, šauksmas dangun, daugėja nerimasties pilni akordai. *Kada, kada ištart galėsiu: ne Tu buvai, bet Tu esi!* ir muzikoje jaučiama abejonė, ar tas sielvartingas šauksmas bus išklaustas. Ir ar iš viso šiam pasaulyje buvimo chaoso yra kokia nors išeitis.

Toliau girdimas „Valsas Miserere“. Kiek prieštaravimo jau

Komp. Bruno Markaitis NBC televizijoje. Nuotrauka KNBC

pačiame kūrinyje! Valsas juk turi būti supti, liūliuoti, valsas nuteikia svajingai ir lengvai... Čiagi jis suka tik atsiminimus ir mirštančius rudens lapus. Tai valsas, atliekamas tik piano, kur metams besisukant valsu į amžinybę, į širdį beldžias graudus Miserere. Ši žemė, deja, augina tiek rožes, tiek erškėčius... O laike šio būties valso tu matai: *Vaikšto Jėzus ir tavęs neranda. Lenki galvą — Miserere — ir nūtrūksta valsas. Tas toks pabiras, toks maistingas, toks skausmingai vis klausantis ir vis atsakymo nesulaukantis, bet tarsi nesibaigiantis valsas. Eina muzika skausmi per širdį skaudžiai — sako paskutiniai, „valso be žodžių“ žodžiai...*

Pabaigai — „Lopšinė“. Vėl grįžta solistai ir visas ansamblis, o su jais ir prarastos tėvynės nuoskauda. Prie lopšio kūdikio, kuriam buvo atimta teisė į savo žemę, į savo genties palikimą, klausiami atsakymo neturintys klausimai: *Kely pavargusi dukrelė, ką sapnuoji, ką regiš tu pro sapnus? Svajonėse plazda vienintelis išsigelbėjimas, tai viltis — kad tėvynės vėl mums niekas nepauid, kad po tėviškės dangum lopšinė oš tau žalio kalno žuolai.* Savo žodį apie šią poetišką, sielvarto pilną ir savyje nesutelpantį muziką norėčiau baigti kiek keistu palyginimu. Vilniuje Justino Marcinkevičiaus buvo parašyta poema „Pažinimo medis“, kur viduram-

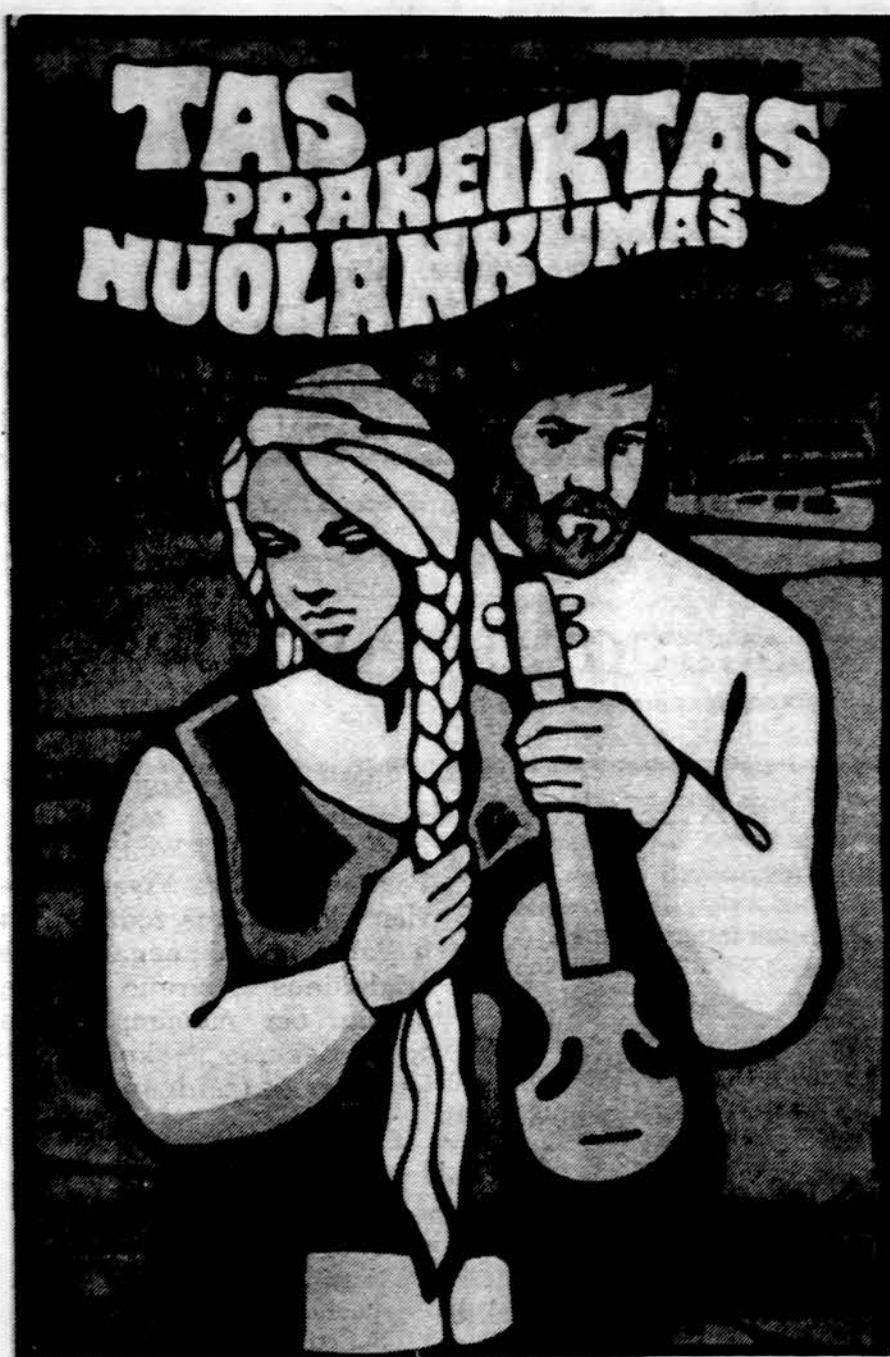
žinėje Vilniaus universiteto bažnyčioje apdainuojamas kitas 17-to amžiaus žinomas mokslininkas ir muzikas jėzuitas Žygimantas Liaukšminas, kurį visi vadino Tėvas Linksmas. Kažkaip susirūš man šis aprašymas su mūsų šiandieninio jėzuito kompozitoriaus muzika. Štai tas aprašymas:

Tas jėzuitas buvo dar pagonis: žolės laiškelį, saulės spindulį jisai dar matė ir girdėjo Dievą.

Arba kai vakarais tuščioj bažnyčioj prie žvakės jis užguldavogonius, iškildamas viršum garų griūtis, aukščiau pradžios ir pabaigos, — pasaulis dar nesukurtas būdavo — chaosas ir tik žmogaus dvasia jo begalybė, žmogaus kančia chaoso tamsoje apšviesto neaiškų Dievo veidą, — kas gi tai būdavo, jei ne gyvybė, jei ne siūbuojantis už lango medis,

jei ne tos rankos, ieškančios prasmės, atsakymo, harmonijos ir meilės? Tarytum dingdavo bažnytyčios sienos, lyg stogas atsivėrdavo į dangų, išleisdamas žmogaus akis, jo sielą i tą žvaigždėtą pievą, virš kurios lyg lengvas rūkas kilo amžinybė.

Pranciškus, dumplinkas, kiaušų naktį vargonų duplems mynės, sakė matės, kaip tėvas Linksmas verkė, o virš jo tamsybės grūmės angelas ir velnias.

Dail. M. Znamerovskio plakatas lietuviškų plakatų parodoje Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Nuotrauka Jono Tamulaičio

Kezio fotografijos drąsiai tiesia ranką į žiūrovą, o tačiau Mikšo grafika per daug subtili mažesniame plakatiniame formate.

Istorinė plakatų dalis pavilioja žiūrovą ne savo „plakatiškumu“ savybėmis, bet savo istoriniu archyvinu įdomumu. Tai kelionė per mūsų pirmųjų išeivijų pabėdavimus, kultūrinis renginys; tai nostalgija perpieta su šypsniu; tai ne vien reklaminių plakatėlių, o beveik ir žiniaraščių (1908 m.) su ano meto kalba, anų laikų terminologija ir kultūriniais bei pramoginiais pomėgiais. Šią sekiją iš tikrųjų tektų priskirti prie viešosios komunikacijos istorinių raštų, nors ji labai akivaizdžiai papildo ir šią parodą.

Dabartinės Lietuvos plakatistų pastangoms atstovauja didokas rinkinys, apimantis ir reklamę, ir komunikaciją (propagandą) tematiką. Dėl žiūrovo dėmesio rungtis koncertų bei vaidinimų reklamos, pozityviai įtaigiančios propagandiniai plakatų (prieš taršą, už gamtos apsaugą, už tautos meno turtų saugojimą ir pan.). Nepaneigiamas čia jau profesionalų ir iš to duoną pelnančių dailininkų platus braižas bei išradings spalvų ir formų karymas. Net ir, palyginti, bespalviai plakatų (prieš girtavimą) savo pilkumu išsiskiria žiūrovo neigiamą nusistatymą. Taip pat, verptę dengiamų atspalvių lentine fone puikiai perduoda liaudies meno gerbtiną senumą ir kartu vis atsinaujinantį patvarumą. Atostoginiui mirguliavimu dvelkia knygas skaityti raginantys plakatas. Nestinga ir humoro ataudų. Beveik

kiekvienas darbas turi savo asmenybę ir drąsiai kalba praeivui ar žiūrovui. Bendras vaizdas: erdvis užmojai, sklandus minties ir informacijos perteikimas. Nepamirština ir šių plakatų dekoratyvinė reikšmė. Ypač nupilkusioje kasdienybėje, plaktinis menas atidaro vieną, kitą dvasinį langą kietoje didmiesčio mūrų sienoje.

Parodos apipavidalinimas dailus, išdėstymas tautai naudoja galerijos sienų erdvę. Dabartinės Lietuvos plakatų kiekvienas tvirtai laikosi savo vietos ir kaimynų nėra nustelbiamas. Istorinėmis padalinyse, kiekvienas lapelis domina savaip, nes tai mūsų ne taip jau tolimos visuomeninės veiklos atkarpos vidurdis. Čia glaudus išdėstymas žiūrovui netrukdo, nes plakatų skaitomi beveik kaip knyga. Tačiau dabartiniai atstovaujantieji skyrėje kur kur jautiamas ankštumas. Mažesnis formatas (kas mūsų sąlygomis yra labai realu) ir artimas sąlytis su kaimynais neišvengsina kai kurių iš esmės tvirtų darbų individualumo ir efektyvumo. Ar nebūtų vertė jė dar prarinti? Geras sumanymas plaktus grupuoti tematiškai (Šokių šventės, Poezijos dienos, ir t.t.).

Si plakatų paroda, tai kaip vidinė kelionė — žiūrovas dvasiniai keliauja nuo 1908 m. kuklios (bet savaimingos!) renginio reklamlės iki ateinančios Tautinių šokių šventės. Akis vertina meninį plakatų aspektą, o mintis tenkina mūsų kultūrinį renginį įvairumu ir sėkmungumu per pereinčius keletą dešimtmečių. Didžiuojamės

Vakaras su poete Egle Juodvalke

Eglės Juodvalkės naujasis poezijos rinkinys *Pas ką žiedas žydi*, metų savarčio išleistas Ateities Literatūros fondo, bus suktas ateinančią penktadienį, vasario mėn. 17 d. 7:30 v.v. Jaunimo centro kavinėje. Su poetės kūryba susirinkusius supažindins prof. dr. Marija Stankus-Saulaitė, savo kalboje išryškindama šiuolaikinės poezijos ypatumus ir nurodydama gaires skaitytojams ją suprasti ir pergyventi.

Savo eilėraščių, įjungdama ir naujų, dar nespausdintų, paskaitys pati poetė Eglė Juodvalkė. Programoje taip pat dalyvaus iš pačių jaunųjų, lietuviškai poeziją rašančių išeivijų, tarpo Ginta Remeikytė ir Vainis Aleksa (jų eilėraščiai yra buvę spausdinti ir premijuoti *Ateities žurnalo*) bei Ramutė Bartuškienė. Jie interpretuos pasirinktus atskirus Eglės Juodvalkės eilėraščius. Vakaronę laukiami visi čikagiečiai poezijos mėgėjai — tai bus proga artiau pažinti individualų Eglės Juodvalkės poetinį braižą, o taip pat drauge su visais programos dalyviais paspelioti apie tolimesnės poetinės kūrybos perspektyvas išeivijoje.

Čiurlionio galerijoje vasario mėnesį

Dailininkų Arvydo Algmino, Henriko Blyskio ir Jono Strungo darbai bus išstatyti Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, vasario mėnesio parodoje. Paroda bus atidaryta vasario 17 d. 7:30 v.v. Paroda tęsis nuo vasario 17 iki 26 dienos. Galerijos valandos penktadieniais 7-9 v.v., šeštadieniais ir sekmadieniais 11 v.v. — 7 v.v.

• *Moteris* nr. 6 (1983 lapkritis-gruodis). Žurnalas, leidžiamas Kanados Lietuvių katalikų moterų draugijos. Redaktorė — Nora Kulpavičienė. Administratorė — B. Pabedinskienė. Adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada. Metinė prenumerata — 10 dol.

• *Pasaulio lietuvis* nr. 1 (1984 sausis). Mėnesinis PLB žurnalas. Redaktorius — Bronius Nainys. Administracija — Baniūtė ir Romas Kronai. Adresas: 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Prenumerata metams — 10 JAV dol., atskiro numerio kaina — 1.50 dol.

ir daugumos mūsų menininkų pastangomis įvykį ir praeivį suvesti į komunikacijos tašką. Tektu nepamiršti, kad plaktas taip pat papuošia mūsų viešąją aplinką ir vaizdiškai įamžina įvykį atečiai. Malonu, kad mūsų visuomenėje yra tiek plakatų rinkėjų ir išradinčių, kurių dėka darbi ir išradinčia Čiurlionio galerijos valdyba suruošė šią ekskursiją į plakatų kraštą. Atrodo, kad tai pirmoji šios rūšies paroda išeivijoje. Norėtusi tikėtis, kad šis įspūdingas apžvalginis rinkinys turės progos sudominti ir praturtinti ir kitų miestų lietuvių lankytojus.

Ramutė Bartuškienė

Lietuviškųjų plakatų paroda

Apžvalginės parodos nėra retenybė — jomis dažnai tenka pasidžiaugti ir lietuvių, ir amerikiečių tarpe. Įdomios jos tuo, kad nušviečia menininko kūrybos šakojimąsi per ilgesnį laiką su visais nuvingiauvais keliukais ir sunkeliukais. Iš kitos pusės, grupinės, sudėtinės parodos šalia vienas kito sodina kad ir skirtingiausiai dirbančius vaizdinio meno atstovus, galerijas paversdamos žėrinčių ir vos spinksinčių žvaigždžių mozaiką.

Visai išskirtinai sukurpta Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje nuo š.m. sausio 13 iki 29 vyksiu lietuviškųjų plakatų paroda, kuri galėtų būti laikoma kartu ir grupinė (dalyvaujančių dailininkų gausumu), ir apžvalginė (nurodanti lietuviškojo plakato daugialypiskumą). Ne visi dar esame įpratę plakatą vertinti ne vien kaip reklamę smulkmeną,

bet taip pat kaip meno kūrinį, kuris ir mus kalba, kibina mūsų vaizduotę, skatina susidomėjimą. Dailininko asmeninėje kūryboje vyrauja jo paties kūrybinės versmės išsiskakymas. Tačiau plaktiniame mene dailininko kūryba neatskiriama sąjunga su tematika ir informacijos vaizdų perdavimu. Tad plaktininko užduotys yra nelengvai sprendžiamas. Kiltų net klausimas: kas pirmiau, ar išsprendimo meniškumas, ar komunikacinė jėga?

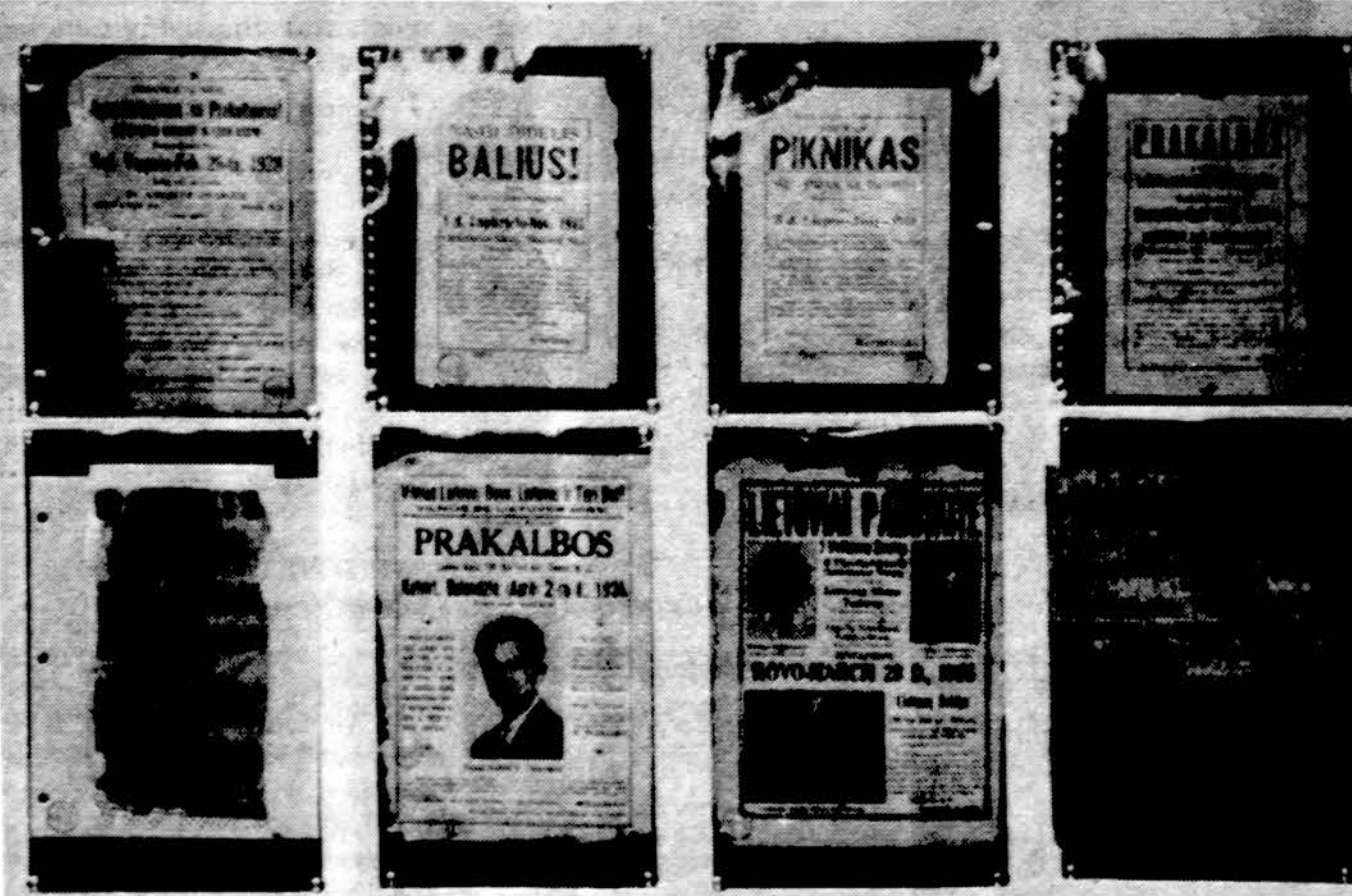
Čiurlionio galerijos patalpos itin tinkamos rengėjų pasirinktam plakatų išskirtumui. Žiūrovą deramai sutiko dabartį (relatyvia prasme) atstovaujantys išeivijos lietuvių plakatų. Kitoje patalpoje chronologine tvarka buvo iškabintos istorinių plakatų rinkinys, daugiausia apžvelgias Amerikos lietuvių, pirmųjų ateivių, kultū-

rines ir pramogines pastangas. Trečiojo buvo sutelktas dabartinės Lietuvos plaktininkų darbai. Kiekvienas šių trijų parodos padalinių atstovauja skirtingiems aplinkos reikalavimams, plakato interpretacijai, paskirčiai ir apipavidalinimui.

Išeivijos laikotarpį reprezentuoja rinkinys įvairių dalyvių ir kokybiu laipsniškumu. Nebūtų nei tikslu, nei reikalinga šiuos darbus paruošusius mūsų dailininkus rikiuoti ir lygiuoti į profesionalų plaktininkų gretas. Mūsų vertinimas turėtų būti pagrįstas išeivijos lietuvių dailininko kūryba lietuviškojo plakato meno srityje. Nei dydžiu, nei spalvų naudojimu, nei tematika mūsų išeivija net neturi rungtis su pasaulinio masto plaktūra. Greičiau tektų į mūsų plaktus žvelgti kaip į nepamainomą laidą tarp mūsų kultūrinio gyvenimo ir plačiosios visuomenės. Tai reikalinga, garbinga ir prasminga paskirtis. Klausimas kyla, tik kiek tobulai (atsižvelgiant į laiko, lėšų aplinkybes) ta paskirtis atliekama? Tinkamas plaktas turi praeivius sukti, sučiupti už skverno, o dėmesį pagave, jau ramiu, sklandžiu braižu paimformuoti ir savo visuma jau nueinančiam praeivui pakutenti vaizduotę, išbudinti vieną, antrą mintį ir nežymiai pasislėpti pasamoneje. Tokį įspūdį gali sukelti visų pirma tik ypatingai stiprios kompozicijos, apgalvoto spalvos išdėstymo ir taupiai, bet efektyviai įterpto teksto struktūros. Dydis savaime imponuoja, bet taip pat prirakina ir palyginus kuklesnio formato, bet taiklios minties ir sudėties kūrinių. Kaip pat vienas tokių yra Vinco Luko šiai parodai suktas plaktas. Iš daugumos išsiskiria kai kurių dailininkų ypatumai: Virkau stiprios formos ir spalvos lopiniai, Sutkuvienės banguojančios, išraiškos formos, Aleksos tvirta kompozicija, Luko versatilumas. Tai įspūdingas kūrybingumo vėrinys. Mažiausiai efektyvus lieka, kad ir kruopščiai atlikti, bet voratinklio lengvumo raizginiai, kurie neprasižeria iki žiūrovo (pvz. Kuolienės Čiurlionio minėjimo plakatas). Taip pat akį ir mintį sunkina iki kraštutinumo išdabinti, detalemis perkrauti darbai (pvz. Vijeikio). Kontrastui tektų pažvelgti į Luko Kalantos minėjimo plakatą. Tenka apgailestauti, kad ateinančiai, VII-tajai Šokių šventei atstovauja itin blankaus veido darbas, ypač kada šalia akį traukia Sutkuvienės, Virkau šokių lakiai interpretuojantys kūrinių. Taip pat nevienodai efektyvūs pačių dailininkų darbus panaudojant plaktai. Sakysim,

Lietuviškųjų plakatų parodos atidaryme 1984 m. sausio mėn. 13 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje: istorikas Jonas Dainauskas ir Bronius Kvilyks, kuriam paskirta 1983 m. JAV LB Kultūros tarybos kultūros darbuotojo premija. Nuotrauka Jono Tamulaičio

Dalis istorinių plakatų skyriaus lietuviškųjų plakatų parodoje Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Nuotrauka Jono Tamulaičio